

Weerbaarheidsprivaatrecht

Willem van Boom¹

Juridische aandacht voor maatschappelijke weerbaarheid richt zich vooral op het staatsnoodrecht en publiekrechtelijke bevoegdheden. De privaatrechtelijke dimensie blijft daarmee onderbelicht. Maar overheidsmaatregelen ter voorkoming of bestrijding van ontwrichting kunnen bestaande contracten doorkruisen en roepen vragen op over aansprakelijkheid en risicoallocatie. Aan de hand van twee voorbeelden, maar er zijn er moeilijker te verzinnen, wordt gepleit voor een agenda voor weerbaarheidsprivaatrecht.

Van nood naar weerbaarheid

Het begrip 'weerbaarheid' zit in de lift. Werd het aan de vooravond van de beide wereldoorlogen vooral in militaire zin gebruikt, tegenwoordig zien we dat het gebruik ervan veel breder is. Naast aandacht voor emotionele weerbaarheid van de mens hebben we het dan vooral over de weerbaarheid van de samenleving in het licht van de kans op ontwrichting door demografische, geopolitieke en technologische ontwikkelingen en incidenten, klimaatverandering en rampsituaties. Dat is natuurlijk een héél breed begrip 'weerbaarheid', en die breedte leidt ook tot een breed palet aan weerbaarheidsuitdagingen. Zo moeten kritieke entiteiten zoals banken en waterschappen weerbaar zijn, net als defensie- en veiligheidsgerelateerde industrie, en natuurlijk entiteiten die deel uitmaken van onze vitale digitale infrastructuur. Een weerbare samenleving verdedigt zich daarnaast tegen ontwrichting door gerichte embargo's, boycotts, en door sanctie maatregelen tegen personen en bedrijven die onderdeel van de ontwrichtingsmachinerie zijn. En als de nood aan de man is, weert een weerbaar land zich, herverdeelt het zo nodig de goederen en diensten waar tekorten aan zijn, houdt het strategische voorraden aan, geleidt het de productie, en neemt het personen en bedrijven zo veel als mogelijk in bescherming tegen de ontstane noodsituatie.

Weerbaarheid komt in fasen, in oplopende mate van alarmerende toon: waakzaamheidsfase, paraatheidsfase, buitengewone omstandigheden, ontwrichtende verstoringen, noodfase, crisis en crisissituatie, staat van beleg en staat van oorlog. Er is de laatste jaren onder beleidsmakers in toenemende mate aandacht voor die verschillende fasen en hoe weerbaarheidsvraagstukken in die verschillende fasen op een effectieve en proportio-

nele wijze in beleid en wetgevend kader kunnen worden omgezet.² Vaak gebeurt dat onder de noemer 'staatsnoodrecht', maar die noemer is eigenlijk te beperkt. Omdat we het over meer hebben dan reactief optreden in de eigenlijke noodfase en de aandacht juist ook meer en meer is gericht op proactief en preventief optreden in de verschillende fasen vóór de noodfase, is de noemer *weerbaarheidsrecht* misschien passender. Iedereen zal namelijk aanvoelen dat een wet die artsen in oorlogstijd verbiedt om zomaar ergens te gaan werken of om op te houden met werken,³ van een andere aard is dan een wet die vandaag al bedrijven verplicht om hun toeleveringsketen wat betreft strategische grondstoffen in kaart te brengen en hun kwetsbaarheid voor toeleveringsrisico's te minimaliseren door bijvoorbeeld met niet één maar juist met verschillende wederpartijen zaken te doen.⁴ Terwijl de eerste wet de gewone regels van vrije arbeidskeuze opzijzet vanwege de acute oorlogssituatie, wil de tweede economische ontwrichting door bijvoorbeeld geopolitieke spelletjes voorkomen. Het is allemaal weerbaarheid maar niet per se altijd nood waar we het over hebben.

Bezien met de weerbaarheidsbril op is daarom sprake van een weinig overzichtelijk rechtsgebied. Er is geen Wetboek van Weerbaarheid of iets dergelijks, maar een historisch gegroeide (grote!) verzameling van slecht op elkaar aansluitende wetten en wetjes.⁵ In de meeste discussies hierover is de focus op constitutionele thema's en de reikwijdte van publiekrechtelijke bevoegdheden. Dat is uiteraard terecht, maar het gevolg ervan lijkt tegelijk te zijn dat in het versnipperde landschap van weerbaarheidsrecht weinig aandacht uitgaat naar de rol van het privaatrecht, althans van het vermogensrecht.⁶ Dat is niet terecht, denk ik, want het privaatrecht blijkt op de meest onverwachte plaatsen op het toneel te staan. Weerbaarheidsrecht grijpt namelijk vrijwel altijd in op economische processen en heeft daardoor gevolgen voor eigendom, contracten en handelsrelaties. In deze bijdrage geef ik twee recente voorbeelden: het leveranciersverbod en het prioritaire verzoek. Het zijn overigens geen

Weerbaarheid komt in fasen, in oplopende mate van alarmerende toon

exotische voorbeelden, omdat ze eenvoudig kunnen worden aangevuld of vervangen door andere. De voorbeelden zijn naar mijn mening exemplarisch voor weerbaarheidsrecht dat doorgerekend moet worden op privaatrechtelijke consequenties. Ik bespreek daarom deze voorbeelden en loop daarbij kort langs een aantal complicaties die vanuit privaatrechtelijk perspectief kunnen spelen. Mijn bijdrage mondt uit in een pleidooi voor nadere doordenking van het weerbaarheidsprivaatrecht, dus voor een ‘agenda’.

Het leveranciersverbod

De kersverse *Wet weerbaarheid kritieke entiteiten* (Wwke) beoogt verstoring en ontwrichting van vitale infrastructuur te voorkomen.⁷ De wet richt zich op kritieke entiteiten, zo’n 500 organisaties met infrastructurele functies in vitale sectoren als energie, vervoer, water, zorg en dijkbeheer. De aangewezen entiteiten hebben op grond van deze wet een bijzondere verantwoordelijkheid om maatregelen te treffen ter voorkoming van verstoring en ontwrichting. Zo verplicht de Wwke om een systeem van risicobeoordeling te hanteren en toe te passen, om passende voorzorgsmaatregelen te treffen en om incidenten tijdig te melden aan de bevoegde autoriteit.⁸ Een enigszins vergelijkbaar stelsel is neergelegd in de *Cyberbeveiligingswet* voor essentiële en belangrijke entiteiten wat betreft *digitale* weerbaarheid.⁹

Beide wetten introduceren de mogelijkheid van een ‘leveranciersverbod’: de betreffende entiteiten kan worden opgedragen om producten en diensten van bepaalde partijen te weren wanneer er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat deze partijen de intentie hebben om incidenten te veroorzaken of onder invloed staan van staten of entiteiten die dergelijke intenties hebben.¹⁰ Het

De civielrechtelijke kant van het leveranciersverbod is niet geregeld en wordt dus aan het gewone privaatrecht overgelaten

kan gaan om rechtstreekse leveranciers, maar dat hoeft niet. Als een Aziatische producent ‘verdacht’ is en de entiteit zich tegenover een Nederlandse verkoper heeft verplicht producten van die producent af te nemen, dan strekt het ‘leveranciersverbod’ zich ook uit tot de koopovereenkomst tussen verkoper en entiteit. Gaat het om producten en diensten die al in gebruik zijn genomen – denk aan onderdelen die al geïntegreerd zijn in de werkprocessen – dan kan een termijn worden gegund om afscheid te nemen van de producten of diensten van de betreffende leverancier.¹¹ In het licht van dit leveranciersverbod rust op de entiteiten die het aangaat de verplichting om hun toeleveringsketen in kaart te brengen.¹²

De civielrechtelijke kant van het leveranciersverbod is niet geregeld en wordt dus aan het gewone privaatrecht overgelaten. Anders dan bij sommige andere weerbaarheidswetten het geval is,¹³ wordt de entiteit namelijk niet beschermd met een wettelijke aansprakelijkheidsuitsluiting voor het geval hij het opgelegde verbod naleeft. Dat betekent dat als sprake is van een contractuele relatie met de leverancier en de naleving van het leveranciersverbod leidt tot een tekortkoming tegenover de leverancier, de entiteit zal moeten afwachten of de civiele rechter deze als wanprestatie, overmacht of onvoorziene omstandig-

Auteur

1. Mr. W.H. van Boom is werkzaam als Staatsraad bij de Afdeling Advisering Raad van State. Deze bijdrage is uiteraard op persoonlijke titel geschreven.

Noten

2. Bijvoorbeeld ‘Van Noodwet tot Crisisrecht’ (Advies Afdeling Advisering Raad van State 15 december 2021, W04.21.029/I, bijlage bij *Kamerstukken II* 2021/22, 29668, nr. 65).
3. Noodwet Geneeskundigen (*Stb.* 1971, 396). Vgl. ook de Noodwet Arbeidsvoorziening (*Stb.* 1971, 448) voor een algemener kader voor inperking van vrije arbeidskeuze ingeval van een noodtoestand.
4. Art. 24 lid 4 Verordening 2024/1252 (kritieke grondstoffen).
5. In Den Haag is in elk geval de modernisering van het staatsnoodrecht opgepakt. Zie *Kamerstukken II* 2023/24, 29668 en 26956, nr. 69 (brief Minister van Justitie en Veiligheid) en *Kamerstukken II* 2023/24, 29668 en 26956, nr. 70 (Routekaart voor herziening) en *Kamerstukken II* 2025/26, 29668

en 26956, nr. 74 (voortgang traject modernisering staatsnoodrecht). De eerste stap betreft de modernisering van de Coördinatiewet uitzonderingstoestanden (*Kamerstukken II* 2025/26, 36994). Vgl. over de noodzaak van herziening bijvoorbeeld J. Vink, ‘Het Nederlandse staatsnoodrecht. Wat te doen met de EHBO-trommel die niet op orde is?’, *NJB* 2020/1134, afl. 18, p. 1308 e.v.; P.R. van den Berghe, ‘Nood breekt wet. Inzichten in en over overheidsingrijpen bij oorlog’, in: *Onderneming en oorlogsdreiging* (preadviezen Koninklijke Vereniging Handelsrecht 2024), Zutphen: Uitgeverij Paris 2024, p. 192.

6. In het ondernemingsrecht is er meer aandacht, bijvoorbeeld voor vraagstukken van bescherming tegen ongewenste vreemde invloeden en overnames. Zie bijvoorbeeld C.D.J. Bulten e.a., *Vitale vennootschappen in veilige handen*, Deventer: Wolters Kluwer 2017; nadien de Wet veiligheidsstoets investeringen, fusies en overnames (Wet Vifo; *Stb.* 2022, 215) en daarover E.J. Breukink, ‘Nederlandse investeringsstoetsingsmechanismen en aanstaande wijzigingen daarin’, *NJB*

2026/471, afl. 9, p. 686 e.v. Daarnaast kan de ‘klassieke’ zetelverplaatsing worden genoemd, verdeeld over ten minste drie wetten: Rijkswet vrijwillige zetelverplaatsing van rechtspersonen, Wet vrijwillige zetelverplaatsing derde landen en Rijkswet zetelverplaatsing door de overheid van rechtspersonen en instellingen. Vgl. daarover T.J.C. Klein, ‘Zetelverplaatsing en oorlogsdreiging’, in: *Onderneming en oorlogsdreiging* (preadviezen Koninklijke Vereniging Handelsrecht 2024), Zutphen: Uitgeverij Paris 2024, p. 65 e.v.

7. Wet weerbaarheid kritieke entiteiten (*Stb.* 2026, 188; i.w.tr. 15 augustus 2026, implementatie van Richtlijn 2022/2557 (CER-richtlijn; CER staat voor *Critical Entities Resilience*)).
8. Art. 15 Wwke (= art. 13 Richtlijn 2022/2557).
9. Art. 21 e.v. Cyberbeveiligingswet (*Stb.* 2026, 187; i.w.tr. 15 augustus 2026, implementatie van Richtlijn 2022/2555 (NIS2-richtlijn; NIS staat voor *Network and Information Systems*)).
10. Art. 15a lid 1 Wwke respectievelijk art.

21a lid 1 Cyberbeveiligingswet. De bepalingen worden gezien als uitwerking van de zorgplicht die op de betreffende entiteit rust (zie *Kamerstukken II* 2025/26, 36765, nr. 13 (amendement Kathmann)). Het leveranciersverbod is een besluit; de entiteit is belanghebbende bij het besluit (*Kamerstukken II* 2025/26, 36765, nr. 13, onder ‘rechtsbescherming’), maar de betreffende leverancier vermoedelijk niet.

11. Art. 15a lid 3 Wwke respectievelijk art. 21a lid 3 Cyberbeveiligingswet. De mogelijkheid van een leveranciersverbod was al eerder geïntroduceerd in de telecomsector: art. 11a.1 Telecommunicatiewet (in 2009 ingevoerd ter implementatie van art. 13bis Richtlijn 2002/21 zoals ingevoerd door Richtlijn 2009/140) en het Besluit veiligheid en integriteit telecommunicatie (naar aanleiding van de uitrol van het 5G-netwerk).
12. Zie bijvoorbeeld art. 4 e.v. Besluit weerbaarheid kritieke entiteiten.
13. Zie het hierna te behandelen voorbeeld van art. 29 lid 5 Verordening 2024/2747 (IMERA).

© Vladimir Godnik/Getty images

heid kwalificeert.¹⁴

Het leveranciersverbod leidt tot een vraag van contractuele risicoallocatie: kan de overeenkomst worden ontbonden of opgezegd met als gevolg dat partijen niet meer hoeven te presteren, en zo ja: is de entiteit schadevergoeding verschuldigd aan de leverancier? Dat zal met name

relevant zijn als de wederpartij van de entiteit 'onschuldig' is, zoals bij een importeur met wie is gecontracteerd. Bij de schadevergoedingsvraag zullen veelal de verkeersopvattingen (artikel 6:75 BW) relevant zijn. Op dat vlak is ons contractenrecht weinig dynamisch: oude opvattingen over allocatie lijken te overheersen in de literatuur en omdat

De EU ziet in dat de interne markt in noodsituaties coördinatie behoeft, en daarom is een belangrijke stap gezet naar een Europees stelsel van economisch noodrecht

er weinig recente richtinggevende rechtspraak bestaat, weten we eigenlijk betrekkelijk weinig over deze risicoallocatie in de tegenwoordige tijd. In de literatuur wordt het risico van overheidsmaatregelen in de regel als overmacht in de zin van artikel 6:75 BW gekwalificeerd,¹⁵ maar er zijn ook wel aanwijzingen dat het risico soms daar wordt gelegd waar de draagkracht of spreidingscapaciteit het grootste is.¹⁶ Bovendien rijst de vraag, zeker als geen van partijen enig verwijt valt te maken en niet kan worden gezegd dat het overheidsingrijpen evident in de risicosfeer van de een of de ander valt, of niet sprake is van een onvoorziene omstandigheid die vanwege artikel 6:258 BW vraagt om een of andere 'share the pain'-benadering.¹⁷

Het prioritaire verzoek

In een oorlogssituatie worden economische processen ingrijpend bijgestuurd door de overheid: de vrije markt wordt ingeruild voor productie en consumptie in lijn met prioritering door de overheid.¹⁸ Dat betekent bijvoorbeeld dat bedrijven kunnen worden verplicht om andere producten en diensten te leveren en om ze daar af te zetten waar de overheid dat nodig acht, al dan niet tegen een gereguleerde prijs.¹⁹ Maar ook buiten oorlogssituaties kan de markt stokken en kan een ingreep nodig zijn. Zo heeft de coronacrisis laten zien dat een plotseling tekort aan goederen die op dat moment essentieel zijn (bijvoorbeeld mondkapjes) de markt ernstig uit het lood kan slaan. Als in die situatie de lidstaten van de EU als het ware tegen elkaar gaan opbieden of juist goederen 'achterhouden', worden deze acuut schaarse goederen niet evenredig verdeeld, raakt solidariteit tussen de lidstaten rap uit zicht en kan eenzijdig ingrijpen door lidstaten al snel schending van regels van vrij verkeer opleveren.

De EU ziet naar aanleiding van deze ervaringen in dat de interne markt in noodsituaties coördinatie behoeft, en daarom is onlangs een belangrijke stap gezet naar een Europees stelsel van economisch noodrecht met Verordening 2024/2747 inzake noodsituaties op de interne markt

en veerkracht van de interne markt (IMERA-verordening).²⁰

De verordening voorziet in anticipatie, voorbereiden en passende reactie op noodsituaties (de paraatheidsfase, de waakzaamheidsfase en de noodfase), onder meer door coördinatie op EU-niveau te ondersteunen. In de noodfase is sprake van een crisis die tot versterking van de toeleveringsketens leidt, en in die fase gelden drie bijzondere maatregelen: informatieverzoeken aan marktdeelnemers om als het ware de omvang van voorraden binnen de EU door te geven, een versnelde toelating van bepaalde producten en een regeling voor de zogeheten 'prioritaire verzoeken'.²¹ Die derde maatregel is interessant vanuit contractenrechtelijk perspectief.

De maatregel komt erop neer dat de Commissie aan bepaalde marktdeelnemers het verzoek kan doen om zich te verplichten om crisisrelevante goederen te produceren of te leveren tegen een billijke prijs. Bij dit prioritaire verzoek wordt uitdrukkelijk aangegeven dat het de marktdeelnemer vrijstaat om het verzoek te weigeren.²² Als deze het verzoek *uitdrukkelijk* heeft aanvaard, dan heeft dat tot gevolg dat de levering aan de door de Commissie aangewezen begunstigde voorrang krijgt boven andere en eerdere contractuele verplichtingen van de marktdeelnemer. Deze is bovendien ontheven van aansprakelijkheid wegens contractbreuk jegens deze andere wederpartijen, mits hij keurig de door de Commissie gestelde voorwaarden vervult, de schending van zijn contract noodzakelijk is om het prioritaire verzoek na te komen en hij niet uitsluitend dat verzoek heeft aanvaard om zodoende op eenvoudige wijze van een eerder, mogelijk minder lucratief contract af te komen.²³ Zou de marktdeelnemer zijn toegezegde prestatie aan de Commissie vervolgens niet nakomen, dan kan de Commissie – als sprake is van opzet of grove nalatigheid – bij besluit een geldboete opleggen van maximaal € 100.000 voor grotere marktdeelnemers.²⁴

De regeling van het prioritaire verzoek is nogal bij-

¹⁴ Zie art. 6:74/6:277 respectievelijk 6:75 en art. 6:258 BW. Zou de entiteit door het opgelegde verbod schade lijden die boven het normale ondernemersrisico uitgaat, dan mag hij proberen nadeelcompensatie te vorderen van de Staat. Zie art. 4:126 Awb, waarnaar wordt verwezen in *Kamerstukken II 2025/26, 36765, nr. 13* (amendement Kathmann). Of een claim wegens wanprestatie een dergelijke schadepost is, zal kunnen afhangen van onder meer de vraag of het verbod al 'in de lucht hing' toen de entiteit contracteerde.

¹⁵ Bijvoorbeeld P.N. Ploeger & J.J. Strijder,

'De werking van EU-sanctieregeling onder Nederlands recht', *Ondernemingsrecht* 2011, p. 535 e.v., par. 7; *Asser/Sieburgh* 6-I, nr. 359. Deze literatuur bouwt kort gezegd voort op de ordening van het contractuele risicoallocatieleerstuk die Rutten in de jaren 1950 aanbracht.

¹⁶ Zie W.H. van Boom, *Algemene leerstukken van verbintenissenrecht*, Den Haag: WJS Uitgevers 2025, p. 192 e.v.

¹⁷ Zoals in HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1974 (*coronahuur*).

¹⁸ Zie bijvoorbeeld Hamsterwet, Distributiewet, Wet beschikbaarheid goederen, Wet

strategische diensten, Noodwet voedselvoorziening, Noodwet arbeidsvoorziening.

¹⁹ Bijvoorbeeld art. 10a Distributiewet, art. 5 Prijzenwet.

²⁰ Verordening 2024/2747 (Internal Market Emergency and Resilience Act, IMERA). Het wetsvoorstel tot uitvoering van de verordening zal naar verwachting binnenkort ingediend worden; zie dossier WGGK029073 op wetgevingsskalender.overheid.nl.

²¹ Art. 27-29 Verordening 2024/2747.

²² Art. 29 lid 3 Verordening 2024/2747.

Het weigeringsrecht is een kenmerkend

verschil met de aanwijzing uit hoofde van art. 10a Distributiewet: daar heeft de marktdeelnemer niets te kiezen.

²³ Zie art. 29 lid 6 Verordening 2024/2747.

²⁴ Zie art. 29 lid 10 Verordening 2024/2747. Voor – kort gezegd – MKB-bedrijven geldt een boeteflats van € 25.000. Niet geregeld is hoe eventuele aanspraken wegens non-conformiteit van de geleverde goederen moeten worden beoordeeld.

De voorbeelden laten zien dat we bij de ontwikkeling van een heus ‘weerbaarheidsprivaatrecht’ in elk geval nader moeten kijken naar de rol van wettelijke aansprakelijkheidsuitsluitingen en naar de rol van het overmachtleerstuk

zonder: via wilsovereenstemming (‘Wil je ons leveren? Ja, ik wil’) komt een bijzondere rechtsverhouding tot stand – de uitvoeringshandeling van de Commissie²⁵ – en ingeval van ‘wanprestatie’ tegenover de Commissie vervalt de aansprakelijkheidsontheffing tegenover derden en kan de Commissie aanspraak maken op een boete; dat betreft niet een bedongen boetebeding maar een wettelijke variant daarop.²⁶

Ook hier de constatering dat de prioritaire toezegging, daargelaten of ze contractueel of bestuursrechtelijk van aard is, in elk geval het resultaat van onderhandeling zal moeten zijn. Niet alleen vanwege de prijs, maar ook om een andere reden. Contractbreuk plegen nodigt uit tot procedures, zeker als er veel op het spel staat. Als dan de noodzakelijkheid van de contractbreuk door de partij die zich ‘verbindt’ richting de Commissie niet komt vast te staan – en die noodzakelijkheid zal allicht de marktdeelnemer die de prioritaire toezegging deed, moeten bewijzen in zijn verhouding tot afnemers die hem contractbreuk verwijten – heeft de aansprakelijkheidsontheffing geen werking. Bovendien geldt de ontheffing alleen als de conflicterende contractuele verbintenis(sen) beheerst wordt/en door het recht van een lidstaat.²⁷ Een teleurgestelde wederpartij die een beroep kan doen op Amerikaans recht, behoudt haar rechten naar Amerikaans recht. Dat schiet niet op en het zal ongetwijfeld een ‘chilling effect’ hebben op toezeggingen. Ook om die reden kan het verstandig zijn om van de Commissie méér te vragen dan immuniteit, te weten een vrijwaringsclausule. Die kan bovendien – mits goed geformuleerd – beschermen tegen proceskosten, die de marktdeelnemer namelijk óók zal moeten maken wanneer hij frivole en vexatoire onzinclaims tegen zich gericht krijgt.

Naar een agenda voor het weerbaarheidsprivaatrecht

De voorbeelden die ik hiervoor besprak, laten kleine en grotere vragen zien over de verhouding tussen weerbaarheidsrecht en privaatrecht. Vanuit privaatrechtelijk perspectief is natuurlijk altijd relevant de vraag hoe weerbaarheidsmaatregelen doorwerken in contractuele

relaties: zijn contracten die worden getroffen door een sanctiemaatregel geldig of nietig, kan de uitvoering ervan nog worden afgedwongen en als dat niet het geval is, wie draagt het risico van onmogelijkheid van nakoming?

De voorbeelden die ik besprak, laten zien dat de weerbaarheidsmaatregelen die de overheid treft, niet alleen gevolgen hebben voor de nakoming van de contractuele prestaties maar ook vragen oproepen van risicoallocatie. De overheid mengt zich in een contractuele verhouding of creëert een bestuursrechtelijke rechtsverhouding die op een of andere manier bestaande contracten uit balans brengt. Dat roept vragen op van risicoallocatie. Soms wordt uitdrukkelijk een aansprakelijkheidsuitsluiting in de wet neergelegd. Waar dat niet gebeurt, wordt er kennelijk op vertrouwd dat het privaatrecht het probleem wel gladstrijkt. Ik denk enerzijds dat die wettelijke uitsluitingen lang niet altijd voldoende ‘rustgevend’ zijn, en anderzijds dat het ‘gladstrijkvermogen’ van het privaatrecht nog niet uitontwikkeld is. De voorbeelden laten voor mijn gevoel zien dat we bij de ontwikkeling van een heus ‘weerbaarheidsprivaatrecht’ in elk geval nader moeten kijken naar de rol van wettelijke aansprakelijkheidsuitsluitingen, en naar de rol van het overmachtleerstuk in verhouding tot het leerstuk van de onvoorziene omstandigheden. Maar daar houdt het niet op. Ik had ook tal van andere voorbeelden kunnen noemen, die bijvoorbeeld meer gaan over weerbaarheidsprivaatrecht in relatie tot onteigening, arbeidsdwang en arbeidsbehoud, rechtspleging, beheer van vermogen bij sanctiemaatregelen, en ga zo maar door. Het mag allemaal op de agenda. •

²⁵. Zie preambule Verordening 2024/2747 onder 61. De uitvoeringshandeling behelst de rechtsgrondslag voor de prestatie door een marktdeelnemer, aldus art. 29 lid 4 aanhef en onder a Verordening 2024/2747.

²⁶. De geldboete wordt nader uitgewerkt in art. 30-33 Verordening 2024/2747; zie met

name art. 30 lid 1.

²⁷. Dit leid ik af uit art. 29 lid 6 Verordening 2024/2747: de marktdeelnemer is niet aansprakelijk voor een schending van een contractuele verbintenis ‘die onder het recht van een lidstaat valt’.